

SVENSKA SOM ANDRASPRÅK

Allmänna anvisningar

Enligt landskapslagen för barnomsorg och grundskola kan elever med annat modersmål än svenska helt eller delvis undervisas i ämnet svenska som andraspråk, istället för undervisning i svenska. En elev vars modersmål inte är svenska eller som har en flerspråkig bakgrund kan erhålla undervisning i läroämnet svenska som andraspråk. Undervisningen är inte stöd- eller specialundervisning i svenska, utan en lärokurs med egna mål, innehåll och bedömningskriterier som ska beaktas i undervisningen.

Enligt landskapslagen om barnomsorg och grundskola har en nyanländ elev rätt till förberedande undervisning i fyra terminer (se bilaga till allmänna delen). Inom den förberedande undervisningen läser eleven svenska som andraspråk utgående från en helhetsbedömning av elevens kunskaper i svenska, samt ålder och erfarenhetsbakgrund. Inom den förberedande undervisningen behöver årskursen eleven skulle gå i inte reglera vilken årskurs av ämnesdelen i svenska som andraspråk som undervisas.

För att fastställa om en elev ska läsa lärokursen svenska som andraspråk gör den ansvariga läraren tillsammans med läraren i svenska som andraspråk en helhetsbedömning om elevens språkkunskaper i svenska räcker för att följa den allmänna lärokursen i svenska. I bedömningen av vilken lärokurs eleven ska läsa beaktas även ålder, språklig färdighet samt skol- och erfarenhetsbakgrund. Vårdnadshavare ska vara delaktiga och höras vid valet. Beslutet kring val av lärokurs fattas av rektor eller skolföreståndare med helhetsbedömningen som grund.

Elevens språkutveckling ska regelbundet utvärderas så att eleven erhåller den undervisning som lämpar sig bäst. Om eleven utvecklat tillräckliga kunskaper i svenska för att ha förutsättningar att klara av den allmänna lärokursen i svenska ska eleven byta lärokurs. En elev kan även återgå till svenska som andraspråk om den ansvariga läraren bedömer att elevens språkutveckling skulle gynnas av fortsatt andraspråksundervisning.

Undervisningen läggs upp utgående från elevens behov att lära sig och det skede av språkutvecklingen eleven befinner sig i. Det är viktigt att undervisande lärare i svenska och lärare i svenska som andraspråk samarbetar både kring enskilda elever men även kring innehåll och bedömning.

Om lärokursen svenska som andraspråk valts för en elev helt eller delvis ska elevens lärande och kunnande bedömas enligt kunskapskriterierna i lärokursen svenska som andraspråk oberoende av vilken undervisningsgrupp undervisningen ordnas i.

Läroämnets övergripande syfte åk 1-6

Språk är en förutsättning för lärande och tänkande. Språket är närvarande i all verksamhet i skolan och alla lärare är språklärare. Syftet med läroämnet svenska som andraspråk är att stöda elevens utveckling till fullvärdig medlem i språkgemenskapen och ge språkliga förutsättningar för fortsatta studier. Undervisningen ska syfta till att eleven utvecklar kunskaper i och om det svenska språket. Genom undervisningen ska eleven ges förutsättningar att utveckla tal- och skriftspråk på svenska och utveckla tilltro till sin språkförmåga för att kunna uttrycka sig i olika sammanhang och syften. Undervisningen ska ge eleven möjlighet att utveckla svenska för att tänka, kommunicera och lära. Undervisningen ska ge eleven möjligheter att kommunicera på svenska utifrån sin kunskapsnivå, utan att ställa för tidiga krav på språklig korrekthet.

Det särskilda uppdraget i lärokursen svenska som andraspråk är att stöda utvecklingen av flerspråkighet hos eleven samt väcka intresse och erbjuda redskap för att utveckla språkkunskaperna under hela livet. Undervisningen i svenska som andraspråk ska ha ett normmedvetet förhållningssätt och belysa språket och litteraturen ur olika perspektiv och i olika sammanhang. Undervisningen ska bidra till att främja jämlikhet, jämställdhet och gemenskap samt lyfta värdet av mångfald.

För att stöda elevens språkutveckling behöver skolan skapa ett förtroendefullt samarbete med hemmet. I dialogen med vårdnadshavare finns tolkningstjänster att tillgå för att underlätta samarbetet. Eleven ska få bygga upp en språklig och kulturell identitet samt känna tillhörighet till det åländska samhället. För att ytterligare stöda elevens språkutveckling i svenska kan kommunen erbjuda undervisning i elevens hemspråk.

För en elev som lär sig svenska som andraspråk är svenska både som verktyg för lärande och objekt för lärande. Undervisningsmetoder och arbetssätt väljs så att eleven utvecklar sådana strategier för lärande och läsning så att eleven kan ta del av språkligt och kulturellt material även utanför skolan. Eleven lär sig svenska i alla ämnen och undervisningen i svenska som andraspråk förutsätter både samplanering och samarbete mellan flera lärare. Det är viktigt att alla lärare som undervisar eleven använder sig av ett språkutvecklande arbetssätt för att stöda elevens språkutveckling.

Riktlinjer och arbetsupplägg för åk 1–2

Undervisningens tyngdpunkt ligger i att skapa en grund för elevens kunskaper i svenska och utvecklingen av elevens studie- och kommunikationsfärdigheter. Undervisningens uppdrag är att väcka elevens intresse för språk samt ge eleven möjlighet att i en trygg miljö utveckla sitt självförtroende som språkutövare.

Undervisningen i årskurserna 1–2 bör utgå från elevens individuella språknivå. Stor vikt bör läggas på att utveckla elevens fonologiska medvetenhet, samt att uppmuntra och väcka

elevens intresse att läsa och skriva. Eleven ska få utveckla uttrycksätt och förmåga att tolka och producera olika slags texter. Undervisningen ska behandla barnlitteratur, sagor, berättelser, ramsor, faktatexter och medietexter. Elevens språkliga utveckling stöds av multimodala arbetssätt.

Funktionella metoder där eleven erbjuds interaktion, delaktighet och fysisk aktivitet, samt kommunikationsövningar, spel och roll- och teaterlekar uppmuntras i undervisningen. Grunderna för elevens ergonomiska utveckling bör läggas och skolan ska handleda eleven till ett korrekt penngrepp samt en god arbetsställning.

Lärmiljöerna ska vara mångsidiga och omfattar förutom den fysiska miljön även sociala situationer och sammanhang samt digitala miljöer. Besök till bibliotek och olika kulturevenemang samt samarbete med olika aktörer i samhället uppmuntras. Den kulturella mångfalden i närmiljön och medierna samt elevens egen hemmiljö och kultur kan ingå i undervisningen. Elevens egna erfarenheter ska tas med i den utsträckning som eleven vill dela med sig av sin kultur och traditioner. Informations- och kommunikationsteknik ska integreras i undervisningen på ett naturligt sätt. Undervisningen ska fokusera på att dela upplevelser och öva färdigheter tillsammans och individuellt, också med hjälp av digitala verktyg. En helhetsskapande undervisning genom bland annat ämnesövergripande samarbete uppmuntras.

Centralt innehåll för åk 1-2

Att lyssna och tala

Eleven tränar språkbruk för olika situationer, bland annat att fråga, svara, begära, förklara, uttrycka åsikter och berätta om sina känslor i olika situationer i vardagen, både i hemmet och i skolan. Eleven ska ges möjlighet att lyssna på och diskutera kring olika berättelser. Eleven övar sig på att lägga märke till hur språket fungerar i olika situationer och sammanhang. Eleven tränar uttal, hörförståelse och att lyssna och lära sig av andra. Eleven får öva sig i att verbalt gestalta och benämna sin omvärld.

- bli bekant med olika talstrategier, så som att inleda, upprätthålla och avsluta en diskussion
- ta och ge respons
- följa muntliga instruktioner
- undersöka ord och uttryck för att utveckla sitt ordförråd, bland annat genom tematiska helheter, ordbanker och bilder
- uttal, betoning och satsmelodi samt uttalets betydelse för att göra sig förstådd
- uttrycka tid, ordningsföljd och miljö
- fonologisk medvetenhet

Att läsa och tolka texter

Eleven lär sig läsa och övar sig samtidigt i läsförståelse och att använda grundläggande lässtrategier. Eleven ska få vidga ordförrådet och ska ges möjlighet att befästa det muntligt lärda genom läsning.

- avkodning
- fiktiva texter och faktatexter som passar elevens ålder och intressen
- koppla det lästa till de egna erfarenheterna och dela med sig av sina läsupplevelser
- få en vidgad förståelse för ord, fraser och begrepp

Att skriva

Eleven ska få öva att skriva ord och meningar med hjälp av olika stödmaterial. Eleven övar sig att producera enkla texter utgående från sina egna tankar, upplevelser och iakttagelser, både individuellt och tillsammans med andra.

- textade gemener och versaler
- skriftligt ordförråd och fraseologi
- skriva både för hand och på tangentbord

Språklära, språkbruk och källkritik

Eleven introduceras till talspråkliga varianter i skolan, i medier och på fritiden. Eleven får öva sig att söka information om olika ämnen.

- meningsbyggnad och ordföljd
- språkliga strukturer och grundläggande stavningsregler
- inledande källkritik och källkritiskt tänkande

Samhälle, litteratur och kultur

Eleven reflekterar över språkets och kulturens betydelser i olika kommunikationssituationer i skolan samt i olika texter som eleven hör eller läser. Eleven ska ges möjlighet att reflektera kring likheter och skillnader mellan elevens hemkultur och den åländska kulturen.

- berättelsens grundelement (huvudperson, plats, tid och händelseförlopp)
- traditionella lekar, ramsor och sånger
- tolkning av bilder, berättelser, sagor, dikter, enkla faktatexter och olika slag av medietexter
- kulturutbudet för barn i närområdet
- biblioteksbesök

Mål, kompetenser och kunskapskriterier för åk 1-2

Utvärdering och respons ska vara handledande och sporrande. Syftet med responsen är att ge eleven en helhetsbild av den språkliga utvecklingen inom alla delområden. Utvärderingen ska grunda sig på mångsidig information om elevens lärande, kunnande, arbete och framsteg. Genom formativa arbetsätt blir utvärderingen en naturlig del av läroprocessen.

I årskurserna 1-2 är det specifika uppdraget för undervisningen i svenska som andraspråk:

- att väcka elevens intresse, nyfikenhet och förmåga att tala, lyssna, läsa och skriva på svenska
- att stöda elevens självförtroende som språkutövare
- att utveckla elevens ord- och begreppsförråd.

Undervisningsmål	Lärandemål	Kompetens som anknyter till målet	Kriterier för goda kunskaper vid slutet av åk 2
Väcka elevens intresse för att läsa, skriva, lyssna och tala på svenska samt handleda eleven att utveckla ett självförtroende som språkutövare.	Eleven utvecklar intresse för och självförtroende i svenska.	A, B, C, E	<i>Intresse utvärderas och kan nämnas i omdömet men en nivå för goda kunskaper för intresse sätts inte.</i>
Introducera eleven till att se sitt eget lärande genom att skapa möjligheter till självutvärdering och kamratrespons.	Eleven utvecklar förmåga att utvärdera sitt eget lärande och arbetsprocess.	B, C, E	<i>Självutvärdering och kamratrespons används inte som grund för omdöme.</i>
Att lyssna och tala			
Undervisningsmål	Lärandemål	Kompetens	Kriterier för goda kunskaper vid slutet av åk 2
Stöda eleven att stärka sin förmåga att uttrycka sig muntligt.	Eleven utvecklar förmåga att uttrycka sig muntligt.	A, B, E	Eleven vågar uttrycka sig muntligt för en liten grupp och kan återge enkla händelser.
Stöda eleven i att fungera i olika kommunikationssituationer och bli bekant med normerna för dessa.	Eleven utvecklar förmåga att delta i olika kommunikationssituationer.	B, F, H	Eleven deltar i samtal och kan lyssna på andra.
Stöda eleven att utveckla förmåga att lyssna och förstå vardagligt tal samt följa muntliga instruktioner.	Eleven utvecklar hörförståelse och förmåga att följa muntliga instruktioner.	A, B, E	Eleven förstår delvis vardagligt tal och kan följa muntliga instruktioner.
Visa eleven på regler för uttal och intonation.	Eleven utvecklar uttal och intonation.	B, C, E	Eleven har ett förståeligt uttal i enkelt tal.
Att läsa och tolka texter			

Undervisningsmål	Lärandemål	Kompetens	Kriterier för goda kunskaper vid slutet av åk 2
Stöda eleven i språkutvecklingen genom att i lek lära eleven samband mellan bokstav och ljud, stavelser och fonologi.	Eleven utvecklar fonologisk medvetenhet.	A, B, E	Eleven förstår sambandet mellan ljud och bokstav och har grundläggande fonologisk medvetenhet. Eleven uppfattar stavelser, ljud och rytm.
Motivera och handleda eleven att lära sig läsa och utveckla sitt ord- och begreppsförråd samt olika lässtrategier.	Eleven utvecklar läsförmåga och läsförståelse.	A, E, F	Eleven kan avkoda text och känner till någon lässtrategi.
Uppmuntra eleven att läsa och diskutera texter och litteratur som lämpar sig för åldern och språkkunskaperna.	Eleven utvecklar intresse för läsning av olika texter.	A, E, F	Eleven läser kortare texter.
Att skriva			
Undervisningsmål	Lärandemål	Kompetens	Kriterier för goda kunskaper vid slutet av åk 2
Lära eleven att skriva för hand och utveckla skrivförmågan och förmågan att använda tangentbord.	Eleven utvecklar förmåga att skriva för hand och på tangentbord.	A, D	Eleven kan skriva gemener och versaler.
Erbjuda eleven möjlighet att producera enkla texter även i multimediala miljöer.	Eleven utvecklar förmåga att producera enkla texter.	A, D, E	Eleven kan skriva ord och meningar med hjälp av stödmaterial.
Språklära, språkbruk och källkritik			
Undervisningsmål	Lärandemål	Kompetens	Kriterier för goda kunskaper vid slutet av åk 2
Introducera eleven till grundläggande rättstavning och elementära språkliga strukturer.	Eleven utvecklar förståelse för grundläggande rättstavning och elementära språkliga strukturer.	A, E	Eleven kan delvis stava ljudenliga ord rätt och känner till punkt och stor bokstav.
Motivera eleven att utveckla sin språkmedvetenhet genom att iaktta olika varianter av talspråk i närmiljön.	Eleven utvecklar förståelse för olika varianter av talspråk.	B, E	Eleven känner till att det är en skillnad mellan talspråk och skriftspråk.
Handleda eleven att söka information ur givna källor och introducera till källkritiskt tänkande.	Eleven utvecklar förmåga att söka information.	A, C, D, F, H	Eleven vet skillnad på fakta och fiktion.

Samhälle, litteratur och kultur			
Undervisningsmål	Lärandemål	Kompetens	Kriterier för goda kunskaper vid slutet av år 2
Introducera eleven till att använda sig av bibliotek för att hitta texter på både svenska och modersmålet.	Eleven utvecklar förståelse för bibliotek.	C, E, F, H	Eleven känner till bibliotekens funktion.

Riktlinjer och arbetsupplägg för år 3-4

Målet med undervisningen är att stöda utvecklingen av elevens språkkunskaper i svenska. Undervisningen ska beakta elevens språkfärdigheter och styrkor och ska utgå från elevens individuella språknivå. Undervisningen ska uppmuntra och väcka elevens intresse för att läsa och skriva och stor vikt ska läggas på att utveckla elevens självförtroende som språkutövare. Undervisningen ska medvetandegöra eleven om likheter och skillnader mellan det egna modersmålet och det svenska språket för att stöda språkutvecklingen.

Undervisningen i svenska som andraspråk ska omfatta en språkligt stimulerande och social lärmiljö, där elevens åsikter värdesätts och där det finns möjlighet att undersöka och producera texter individuellt och gemensamt, också med hjälp av digitala verktyg. Elevens språkliga utveckling stöds av multimodala arbetsätt.

Eleven ska få möjlighet att utveckla sina kommunikativa färdigheter genom en trygg lärmiljö, olika kommunikationsövningar och drama. Funktionella metoder där eleven erbjuds interaktion, delaktighet och fysisk aktivitet uppmuntras. Besök till bibliotek och olika kulturevenemang samt samarbete med olika aktörer i samhället uppmuntras. En helhetsskapande undervisning genom bland annat ämnesövergripande samarbete uppmuntras.

Centralt innehåll för år 3-4

Att lyssna och tala

Eleven ska få dela med sig av sina tankar, erfarenheter och åsikter och öva sig på att ta och ge konstruktiv respons som kommunikatörer i olika kommunikationsmiljöer.

- strategier för att förstå och muntligt göra sig förstådd i situationer när det egna svenska språket inte räcker till
- lyssna och återberätta i olika samtalsituationer
- muntliga presentationer även med hjälp av digitala verktyg
- muntligt berättande om vardagsnära ämnen för olika mottagare
- uttal, betoning och satsmelodi samt uttalets betydelse för att göra sig förstådd
- svenska språkets uttal i jämförelse med modersmålet

Att läsa och tolka texter

Eleven lär sig tillämpa lässtrategier och strategier för läsförståelse som är lämpliga för olika situationer. Eleven läser och lyssnar på barnlitteratur där texterna väljs utgående från elevens intresse och språknivå. Eleven ska även introduceras till och uppmuntras att läsa andra genrer och texttyper för att få möjlighet att bredda sitt intresse. Eleven utvecklar förståelse för särdragen i berättande och beskrivande texter.

- koppla det lästa till de egna erfarenheterna och delar med sig av sina läsoplevelser
- arbeta med bilder, enkla tabeller och diagram
- åldersenlig skönlitteratur och fakta- och medietexter
- få en vidgad ordförståelse och öva sig i att förstå fraser och skolspråkliga begrepp
- känna igen berättelsens grundelement (huvudperson, plats, tid och händelseförlopp)
- få insikt om olika lässtrategier, automatisering av den mekaniska läsförmågan med övergång från högläsning till tystläsning

Att skriva

Eleven producerar för åldern och språkutvecklingen lämpliga berättande, beskrivande och enkla instruerande texter. Eleven bekantar sig med skrivprocessens faser och bearbetar texter utifrån respons.

- skriva både för hand och på tangentbord
- skriva för olika situationer och målgrupper
- öva att uttrycka sina tankar skriftligt i logiska och strukturerade texter
- uttrycka tid, ordningsföljd och miljö
- strukturer och specifika drag för berättande och beskrivande texter

Språklära, språkbruk och källkritik

Eleven ska ges möjlighet att reflektera kring kommunikationssituationer i skolan och på fritiden samt hur variationer kommer till uttryck i olika typer av talade och skrivna texter.

- utveckla ordförrådet från vardagsspråk mot skolspråkliga begrepp
- grundläggande rättstavning och språkliga strukturer
- skillnad mellan tal- och skriftspråk
- introduktion till centrala lagbundenheter i språket
 - o ordklasser
 - o satser och ordföljd
 - o böjning av substantiv, adjektiv och verb
 - o sammansatta ord, synonymer och motsatsord
 - o rättstavning
- grunder i källkritik

Samhälle, litteratur och kultur

Eleven reflekterar över språkets och kulturens betydelser i olika kommunikationssituationer i skolan samt i olika texter som eleven hör eller läser. Eleven ska ges möjlighet att reflektera kring likheter och skillnader mellan elevens hemkultur och den åländska kulturen.

- traditionella lekar, ramsor och sånger
- tolkning av bilder, berättelser, sagor, dikter, enkla faktatexter och olika slag av medietexter
- kulturutbudet för barn i närområdet
- biblioteksbesök

Mål, kompetenser och kunskapskriterier för åk 3-4

I undervisningen i svenska som andraspråk ska bedömningen vara handledande och sporrande. Bedömningen och återkopplingen ska vara konkret och utveckla elevens förmåga att lära sig. Genom formativa arbetsätt blir bedömningen en naturlig del av läroprocessen.

Bedömning av arbetet ingår som en del av bedömningen i alla läroämnen. Elevens arbete och inställning ska beaktas när vitsord bildas och kan till viss del påverka bedömningen både höjande och sänkande. Följande bör beaktas:

- aktivitet och deltagande vid genomgångar och diskussioner
- självständigt arbete enligt instruktioner
- ansvar för hemuppgifter och material.

I årskurserna 3-4 är det specifika uppdraget för undervisningen i svenska:

- att utveckla elevens intresse och nyfikenhet för att tala, läsa och skriva på svenska
- att stöda elevens självförtroende som språkutövare
- att utveckla elevens ord- och begreppsförråd
- att utveckla elevens förmåga att tala, läsa och skriva på svenska.

Undervisningsmål	Lärandemål	Kompetens som anknyter till målet	Kriterier för vitsordet 5 vid slutet av åk 4	Kriterier för vitsordet 8 vid slutet av åk 4	Kriterier för vitsordet 10 vid slutet av åk 4
Utveckla elevens intresse för alla delområden i läroämnet svenska som andraspråk samt stöda elevens självförtroende som språkutövare.	Eleven utvecklar intresse och självförtroende för alla delområden i läroämnet svenska som andraspråk.	A, B, C, D, E, F, H		<i>Intresse och självförtroende utvärderas men används inte som grund för bedömning.</i>	
Synliggöra elevens lärandeprocess genom att låta	Eleven utvecklar förmåga att	B, C, E		<i>Självutvärdering och kamratrespons</i>	

eleven ställa upp mål för sitt lärande samt skapa möjlighet för självutvärdering och kamratrespons.	utvärdera sitt lärande.			<i>används inte som grund för bedömning.</i>	
Att lyssna och tala					
Undervisningsmål	Lärandemål	Kompetens	Kriterier för vitsordet 5 vid slutet av åk 4	Kriterier för vitsordet 8 vid slutet av åk 4	Kriterier för vitsordet 10 vid slutet av åk 4
Handleda eleven att utveckla förmåga att lyssna och förstå samt återberätta i olika samtalssituationer.	Eleven utvecklar förmåga till hörförståelse.	B, E, G, H	Eleven förstår enkelt tal som åskådliggörs tydligt.	Eleven förstår de vanligaste orden och fraserna i elevnära sammanhang och kan i stora drag återberätta det hörda med hjälp av stödmaterial.	Eleven förstår korta satser, frågor och uppmaningar och kan delvis återberätta det hörda så att lyssnaren förstår.
Stöda eleven att utveckla förmågan att uttrycka åsikter och iakttagelser samt delta i olika kommunikationssituationer.	Eleven utvecklar färdigheter att fungera i olika kommunikationssituationer i elevnära sammanhang.	B, E, G, H	Eleven deltar i viss mån i kommunikationssituationer och kan med handledning uttrycka en åsikt eller iakttagelse.	Eleven deltar i olika kommunikationssituationer och kan uttrycka en egen åsikt eller iakttagelse.	Eleven deltar aktivt i kommunikationssituationer och kan kort berätta om egna åsikter eller iakttagelser.
Handleda eleven att förstå och tillämpa regler för uttal och intonation.	Eleven utvecklar förståelse för uttalsmönster.	B, C, E	Eleven kan uttala bekanta ord rätt.	Eleven har ett mestadels förståeligt uttal.	Eleven har ett förståeligt uttal.
Att läsa och tolka texter					
Undervisningsmål	Lärandemål	Kompetens	Kriterier för vitsordet 5 vid slutet av åk 4	Kriterier för vitsordet 8 vid slutet av åk 4	Kriterier för vitsordet 10 vid slutet av åk 4
Stöda eleven att utveckla ord- och begreppsförståelse och sin läsfärdighet, hjälpa eleven att utveckla strategier för läsförståelse samt att utvärdera sitt eget läsande.	Eleven utvecklar läsfärdighet och strategier för läsförståelse.	A, C, E	Eleven läser och förstår enstaka ord och korta fraser i enkla texter med stöd av bilder.	Eleven läser olika typer av enkla texter och förstår bekanta ord och korta fraser samt enkelt skolspråk.	Eleven läser och förstår korta texter som anknyter till elevnära sammanhang. Eleven har ett fungerande skolspråk.
Att skriva					
Undervisningsmål	Lärandemål	Kompetens	Kriterier för vitsordet 5 vid slutet av åk 4	Kriterier för vitsordet 8 vid slutet av åk 4	Kriterier för vitsordet 10 vid slutet av åk 4
Handleda eleven att producera korta	Eleven utvecklar förmåga att	A, E, H	Eleven kan med hjälp av	Eleven kan med hjälp av	Eleven producerar

berättande, beskrivande och instruerande texter med hjälp av olika stödmaterial.	producera berättande, beskrivande och instruerande texter med hjälp av olika stödmaterial.		stödmaterial skriva ord och korta meddelanden.	stödmaterial producera korta genretypiska texter.	korta sammanhängande genretypiska texter.
Handleda eleven att utveckla ett skriftligt vardagligt samt skolspråkligt basordförråd.	Eleven utvecklar skriftligt basordförråd.	A, B, C, E	Eleven har ett enkelt skriftligt basordförråd.	Eleven har ett skriftligt basordförråd.	Eleven har ett skriftligt vardagligt och skolspråkligt basordförråd.
Stöda eleven att utveckla sin förmåga att skriva för hand och digitalt.	Eleven utvecklar förmåga att skriva för hand och digitalt.	A, D, H	Eleven kan behjälpligt skriva för hand och på tangentbord.	Eleven har en delvis läslig handstil och kan relativt fungerande skriva på tangentbord.	Eleven har en läslig handstil.

Språklära, språkbruk och källkritik

Undervisningsmål	Lärandemål	Kompetens	Kriterier för vitsordet 5 vid slutet av åk 4	Kriterier för vitsordet 8 vid slutet av åk 4	Kriterier för vitsordet 10 vid slutet av åk 4
Handleda eleven att utveckla kunskap om grundläggande rättstavning och elementära grammatiska strukturer genom praktiska övningar.	Eleven utvecklar förståelse för grundläggande rättstavning och elementära grammatiska strukturer.	A, E	Eleven känner till de mest elementära grammatiska strukturerna.	Eleven med handledning tillämpa en del av de elementära grammatiska strukturerna.	Eleven kan tillämpa en del av de elementära grammatiska strukturerna.
Handleda eleven att hitta information ur olika källor samt utveckla förståelse för källkritik.	Eleven utvecklar förmåga att hitta information och utvecklar förståelse för källkritik.	A, B, C, D, E, H	Kunskap och förståelse om källkritik, källtillit och informationssökning är medborgerlig kompetens som varje elev har rätt till. Därmed bedöms målet i åk 3-6 endast som uppnått eller inte. För uppnådda kunskaper har eleven förmåga att hitta information ur givna källor och grundläggande förståelse för att källor har olika tillförlitlighet.		

Samhälle, litteratur och kultur

Undervisningsmål	Lärandemål	Kompetens	Kriterier för vitsordet 5 vid slutet av åk 4	Kriterier för vitsordet 8 vid slutet av åk 4	Kriterier för vitsordet 10 vid slutet av åk 4
Uppmuntra eleven till att aktivt använda sig av bibliotek för att utveckla både svenska och modersmålskunskaperna samt handleda i bibliotekskunskap.	Eleven utvecklar kunskap om och förståelse för bibliotek.	C, E, F, H	-	-	-

Riktlinjer och arbetsupplägg åk 5-6

Målet med undervisningen är att stöda utvecklingen av elevens språkkunskaper i svenska. Undervisningen ska beakta elevens språkfärdigheter och styrkor och ska utgå från elevens individuella språknivå. Undervisningen ska uppmuntra och väcka elevens intresse för att läsa och skriva och stor vikt ska läggas på att utveckla elevens självförtroende som språkutövare. Undervisningen ska medvetandegöra eleven om likheter och skillnader mellan det egna modersmålet och det svenska språket för att stöda språkutvecklingen.

Lärmiljöerna ska vara mångsidiga och omfattar förutom den fysiska miljön även sociala situationer och sammanhang samt digitala miljöer. Undervisningen i svenska som andraspråk ska omfatta en språkligt stimulerande och social miljö, där elevens åsikter värdesätts och där det finns möjlighet att undersöka och producera texter individuellt och gemensamt, också med hjälp av digitala verktyg. Elevens språkliga utveckling stöds av multimodala arbetssätt. Funktionella metoder där eleven erbjuds interaktion, delaktighet och fysisk aktivitet uppmuntras.

Eleven ska få möjlighet att utveckla sina kommunikativa färdigheter genom en trygg lärmiljö, olika kommunikationsövningar och drama. Besök till bibliotek och olika kulturevenemang samt samarbete med olika aktörer i samhället uppmuntras. En helhetsskapande undervisning genom bland annat ämnesövergripande samarbete uppmuntras.

Centralt innehåll för åk 5-6

Att lyssna och tala

Eleven ska få dela med sig av sina tankar, erfarenheter och åsikter och öva sig på att ta och ge konstruktiv respons som kommunikatör i olika kommunikationsmiljöer. Eleven ska enskilt eller tillsammans med andra få öva att berätta, uttrycka och beskriva åsikter utgående från olika ämnesområden och texter.

- strategier för att lyssna, förstå och muntligt göra sig förstådd i situationer när det egna svenska språket inte räcker till
- lyssna och återberätta i olika samtalssituationer
- muntliga presentationer även med hjälp av digitala verktyg
- muntligt berättande om vardagsnära ämnen för olika mottagare
- uttal, betoning och satsmelodi samt uttalets betydelse för att göra sig förstådd
- svenska språkets uttal i jämförelse med modersmålets.

Att läsa och tolka texter

Eleven lär sig tillämpa lässtrategier och strategier för läsförståelse som är lämpliga för olika situationer. Eleven läser och lyssnar på barnlitteratur där texterna väljs utgående från elevens intresse och språknivå. Eleven ska även introduceras till och uppmuntras att läsa andra genrer

och texttyper för att få möjlighet att bredda sitt intresse samt får öva att dela med sig av sina läsupplevelser. Eleven ska ges möjlighet att reflektera kring hur olika texter kan påverka och tolkas beroende på avsändare och mottagare samt lära sig skilja mellan åsikt och fakta.

- åldersenlig skönlitteratur samt fakta- och medietexter i lämplig svårighetsgrad
- berättande, beskrivande, instruerande och argumenterande texter
- bilder, tabeller och diagram
- få en vidgad ordförståelse och öva sig i att förstå fraser och begrepp
- känna igen berättelsens grundelement (huvudperson, plats, tid och händelseförlopp)
- automatisering av den mekaniska läsförmågan med övergång från högläsning till tystläsning

Att skriva

Eleven producerar för åldern och språkutvecklingen lämpliga berättande, beskrivande, instruerande och enkla argumenterande texter. Eleven bekantar sig med skrivprocessens faser och bearbetar texter utifrån respons.

- utveckla skriftligt ordförråd, fraseologi och språkliga strukturer
- skriva både för hand och på tangentbord
- uttrycka tid, ordningsföljd och miljö i synnerhet i berättande och beskrivande texter
- skriva för olika situationer och målgrupper
- öva att uttrycka sina tankar skriftligt i logiska och strukturerade texter

Språklära, språkbruk och källkritik

Eleven ska ges möjlighet att reflektera kring kommunikationssituationer i skolan och på fritiden samt hur variationer kommer till uttryck i olika typer av talade och skrivna texter. Eleven bekantar sig med kännetecknen för svenskt tal- och skriftspråk.

- centrala regelbundenheter i språket
 - o ordklasser
 - o satser
 - o avledning
 - o sammansatta ord, synonymer och motsatsord
 - o rättstavning
- grunder i källkritik
- upphovsrätt och etisk webbkommunikation

Samhälle, litteratur och kultur

Eleven reflekterar över språkets och kulturens betydelser i olika kommunikationssituationer i skolan och på fritiden samt i olika texter som eleven hör eller läser. Eleven ska få bekanta sig med och utveckla förståelse för det åländska närsamhället, traditioner samt miljö och natur. Eleven ska ges möjlighet att reflektera kring likheter och skillnader mellan elevens hemkultur och den åländska kulturen.

- traditionella lekar, ramsor och sånger
- tolkning av bilder, berättelser, sagor, dikter, enkla faktatexter och olika slag av medietexter
- kulturutbudet för barn i närområdet
- studie- och biblioteksbesök

Mål, kompetenser och kunskapskriterier för åk 5-6

I undervisningen i svenska som andraspråk ska bedömningen vara handledande och sporrande. Bedömningen och återkopplingen ska vara mångsidig, konkret och utveckla elevens förmåga att lära sig. Genom formativa arbetssätt blir bedömningen en naturlig del av läroprocessen.

Bedömning av arbetet ingår som en del av bedömningen i alla läroämnen. Elevens arbete och inställning ska beaktas när vitsord bildas och kan till viss del påverka bedömningen både höjande och sänkande. Följande bör beaktas:

- aktivitet och deltagande vid genomgångar och diskussioner
- självständigt arbete enligt instruktioner
- ansvar för hemuppgifter och material.

I årskurserna 5-6 är det specifika uppdraget för undervisningen i svenska som andraspråk:

- att vidareutveckla elevens intresse för det svenska språket
- att stöda elevens självförtroende som språkutövare
- att befästa elevens kommunikativa färdigheter
- att utveckla elevens läsförmåga och läsförståelse
- att utveckla elevens förmåga att producera texter
- att utveckla elevens förståelse för källkritiskt tänkande.

Undervisningsmål	Lärandemål	Kompetens som anknyter till målet	Kriterier för vitsordet 5 vid slutet av åk 6	Kriterier för vitsordet 8 vid slutet av åk 6	Kriterier för vitsordet 10 vid slutet av åk 6
Utveckla elevens intresse för alla delområden i läroämnet svenska som andraspråk samt stöda elevens självförtroende som språkutövare.	Eleven utvecklar intresse och självförtroende för alla delområden i läroämnet svenska som andraspråk.	A, B, C, D, E, F, H		<i>Intresse och självförtroende utvärderas men används inte som grund för bedömning.</i>	
Synliggöra elevens lärandeprocess genom att låta eleven ställa upp mål för sitt lärande samt	Eleven utvecklar förmåga att utvärdera sitt lärande.	B, C, E		<i>Självutvärdering och kamratrespons används inte som</i>	

skapa möjlighet för självutvärdering och kamratrespons.				<i>grund för bedömning.</i>	
Att lyssna och tala					
Undervisningsmål	Lärandemål	Kompetens	Kriterier för vitsordet 5 vid slutet av åk 6	Kriterier för vitsordet 8 vid slutet av åk 6	Kriterier för vitsordet 10 vid slutet av åk 6
Handleda eleven att utveckla förmåga att lyssna och återberätta i olika samtalssituationer.	Eleven utvecklar förmåga till hörförståelse.	B, E, G, H	Eleven förstår enkelt tal som åskådliggörs tydligt.	Eleven förstår huvuddragen i samtalssituationer i elevnära sammanhang och kan i stora drag återberätta det hörda.	Eleven förstår samtal i elevnära sammanhang och kan utförligt återberätta det hörda.
Handleda eleven att utveckla förmågan att uttrycka sin åsikt och delta konstruktivt i olika kommunikationssituationer.	Eleven utvecklar färdigheter att fungera i olika kommunikationssituationer i elevnära sammanhang.	B, E, G, H	Eleven deltar i enkla dialoger och kan uttrycka en åsikt.	Eleven deltar i olika kommunikationssituationer och kan kort berätta om egna åsikter.	Eleven kan konstruktivt delta i olika kommunikationssituationer.
Handleda eleven att utveckla förmågan till muntlig framställning både med och utan stöd av digitala verktyg.	Eleven utvecklar förmåga att uttrycka sig i tal, även med stöd av digitala verktyg.	B, D	Eleven kan med handledning hålla ett kortare förberett anförande för liten grupp.	Eleven kan framföra ett kortare förberett anförande med eller utan stöd av digitala verktyg.	Eleven kan framföra ett anförande med stöd av digitala verktyg på ett ändamålsenligt sätt.
Handleda eleven att förstå och tillämpa regler för uttal och intonation.	Eleven utvecklar förståelse för uttalsmönster.	B, C, E	Eleven kan uttala bekanta ord rätt.	Eleven har ett mestadels förståeligt uttal.	Eleven har ett förståeligt uttal och kan uttrycka sig på ett naturligt sätt.
Att läsa och tolka texter					
Undervisningsmål	Lärandemål	Kompetens	Kriterier för vitsordet 5 vid slutet av åk 6	Kriterier för vitsordet 8 vid slutet av åk 6	Kriterier för vitsordet 10 vid slutet av åk 6
Stöda eleven att vidareutveckla sin läsfärdighet, hjälpa eleven att utveckla strategier för läsförståelse samt att utvärdera sitt eget läsande.	Eleven vidareutvecklar läsfärdighet och strategier för läsförståelse.	A, C, E	Eleven läser olika typer av enklare texter med viss förståelse.	Eleven läser olika typer av texter och förstår huvuddragen i texterna och kan använda sig av strategier för läsförståelse.	Eleven läser självständigt olika typer av texter med god förståelse och använder ändamålsenliga strategier för läsförståelse.
Visa eleven på texttyperna berättande,	Eleven utvecklar förståelse för berättande,	A, E	Eleven kan med handledning känna igen	Eleven känner igen vissa typiska språkliga drag i	Eleven kan jämföra olika texttyper.

beskrivande, instruerande och argumenterande texter och deras kännetecken.	beskrivande, instruerande och argumenterande texter.		någon av de olika texttyperna.	texttyper som behandlats.	
Handleda eleven att utveckla ord- och begreppsförståelse samt att förstå idiom, fraser och uttryck.	Eleven utvecklar ord- och begreppsförståelse samt förståelse för idiom, fraser och uttryck.	A, C, E	Eleven känner igen ord och begrepp som är kopplade till vardagligt språk.	Eleven förstår både konkreta och abstrakta ord och begrepp i vardagligt språk.	Eleven förstår både ett vardagligt språk och ett skolspråk och förstår vissa idiom, fraser och uttryck.

Att skriva

Undervisningsmål	Lärandemål	Kompetens	Kriterier för vitsordet 5 vid slutet av åk 6	Kriterier för vitsordet 8 vid slutet av åk 6	Kriterier för vitsordet 10 vid slutet av åk 6
Handleda eleven att producera berättande, beskrivande, instruerande och enkla argumenterande texter och utveckla förståelse för skrivprocessens faser.	Eleven utvecklar förmåga att planera, producera och bearbeta texter.	A, E, H	Eleven kan med handledning producera kortare texter om bekanta ämnen.	Eleven kan med visst stöd planera, producera och bearbeta genretypiska texter enskilt eller tillsammans med andra.	Eleven producerar olika genretypiska texter.
Handleda eleven att utveckla det skriftliga ordförrådet och förståelse för språkliga strukturer.	Eleven utvecklar skriftligt ordförråd och förståelse för språkliga strukturer.	A, B, C, E	Eleven känner till grundläggande strukturer för text och har ett enkelt skriftligt basordförråd.	Eleven behärskar rubriksättning, styckesindelning och har ett skriftligt basordförråd.	Eleven skriver sammanhängande texter och följer i huvudsak grundläggande strukturer och har ett mer nyanserat skriftligt basordförråd.
Stöda eleven att vidareutveckla sin förmåga att skriva för hand och digitalt.	Eleven vidareutvecklar förmågan att skriva för hand och digitalt.	A, D, H	Eleven kan skriva för hand och behjälpligt på tangentbord.	Eleven har en läslig handstil och kan relativt fungerande skriva på tangentbord.	Eleven kan använda enkla funktioner i ordbehandlingsprogram.

Språklära, språkbruk och källkritik

Undervisningsmål	Lärandemål	Kompetens	Kriterier för vitsordet 5 vid slutet av åk 6	Kriterier för vitsordet 8 vid slutet av åk 6	Kriterier för vitsordet 10 vid slutet av åk 6
Handleda eleven att lägga märke till	Eleven utvecklar förståelse för	A, B	Eleven känner till vissa	Eleven kan identifiera	Eleven kan tillämpa några

regelbundenheter, undantag och uppbyggnad i det svenska språket och introducera eleven till grammatiska begrepp.	regelbundenheter och uppbyggnad i det svenska språket samt grammatiska begrepp.		regelbundenheter i svenska och förstår några grammatiska begrepp.	regelbundenheter i det svenska språket. Eleven kan använda några grammatiska begrepp.	regelbundenheter och använda sig av grammatiska begrepp.
Handleda eleven att hitta information ur olika källor samt utveckla förståelse för källkritik.	Eleven utvecklar förmåga att hitta information och utvecklar förståelse för källkritik.	A, B, C, D, E, H	Kunskap och förståelse om källkritik, källtillit och informationssökning är medborgerlig kompetens som varje elev har rätt till. Därmed bedöms målet i åk 3-6 endast som uppnått eller inte. För uppnådda kunskaper har eleven förmåga att hitta information ur givna källor och grundläggande förståelse för att källor har olika tillförlitlighet.		
Samhälle, litteratur och kultur					
Undervisningsmål	Lärandemål	Kompetens	Kriterier för vitsordet 5 vid slutet av åk 6	Kriterier för vitsordet 8 vid slutet av åk 6	Kriterier för vitsordet 10 vid slutet av åk 6
Uppmuntra eleven till att aktivt använda sig av bibliotek för både svenska och modersmålskunskaper samt handleda i bibliotekskunskap.	Eleven utvecklar kunskap om och förståelse för bibliotek.	C, E, F, H	Eleven känner till var och hur böcker lånas.	Eleven kan använda sig av söktjänster och bibliotekets nättjänster.	Eleven förstår bibliotekens samhällliga funktion.

